

براهوئی شاعری ٹی رومانویت و کلاسیکیت

☆ پروفیسر ڈاکٹر حمید شاہوانی

ABSTRACT.

The masterpieces of the past whether they are in the form of poetry or prose considered to be the classics of today. In the past, many known poet and prose-writers had penned down a lot of informative pieces of writings which are also thought to be the classics of different times simultaneously. For example, the Greek poet Homer, the portraits of Picasso and the Urdu poetry of Zoq and Josh are also the form of classics.

In this paper, I will take a glance over the Greek classic literature, comparison between the classics and romanticism. Apart from this, the classical literature of the Brahui language will be the main portion of this paper. The effect of neighboring classical literature will also be mentioned in detail. The classical poetry concerning to the resistance of Brahui people against the British Raj will also be focused.

لوظ رومانویت نئے اسکال لاطینی زبان آن سر مسونے یونان ناپنی آ ادیب، فلسفی، شاعر و ڈرامہ نگار اک
 اہمکے کاریم کریر ہمارا وقتیان گڈ نافقاد آ تا پٹ و پول جاچ آن گڈ دانقیہ و کشوئی تما کہ یونان نا اہل دانش کلاسیکیت
 و رومانویت از توماتا اور سوار آ رنگ آ تا دروشم آن ادبی شاہکار تخلیق کر سہ بسونو او فقا نزدنی و ختسکہ تخلیق نا اسلوب
 (Form) و ہیئت (Structure) آ کیشتر زور تروئی ارے ہرائی منطق علت و محلول پاش مریر تو ہمو کاریم
 (Piece of art) کلاسیکی پائٹلک و ہر کلاسیکی آ کاریم کہ ہر از زبان نا ہم مرے او نا ڈکشن باز اعلیٰ مقام سے آ یعنی
 ☆ ڈین، فیکلٹی آف لیٹریچر اینڈ لٹریچر و پروفیسر شعبہ براہوئی جامعہ بلوچستان کوئٹہ

فلسفیانہ مریک و لے رومانویت و کلاسیکیت اسے دور سینی ہم اسے زبان سے نا ادب اٹ جتا جتا و تنیا تنیا مفسہ انتے کہ دا
اسے ایلو تون دن خلوک مریرہ دنکہ سوب و شام ہتم و سہیل اسے نا وجود ایلو نا وجود نا احساس نا کنڈ اتوجہ تر فرہ۔

" The word Romance has come from the old French Romanese which demoted some thing written in French as opposed to classical Latin, from the chivallaniead venture, the modern meanings of Romance and Romantic developed" (1)

یونانی تیان دار جانا ک انگریزی ادب ٹی داخل مسرودا پارغایہ پار یعنی جرمن فرانسیسی و ایلو زبان تا ادب ٹی ہم
اوڑدہ مسرا انگریزی ادب ہرا کہ نئے تحریک آ تا شکل اٹ ملک و خشک الہ تبہ نا دور ٹی رومانویت ہم اسکے و کلاسیکیت
ہم و لے ہژد میکو صدی ٹی گڑاس ذہن تلا کلاسیکی کاریم کرسہ ہنار ہرا تا وجہ اٹ ہمو صدی نا پن ہم
"Neoclassical age" تما ہرانا خرابی داس کہ تمامی کاریم ہیرہ شہری زندہ City Life نا چیزہ
Aristoc Ratic نا داونا مصنوعیت نا گواچی مس سلیس دا ادیب آ تیبی ڈرائیڈن و پوپ Pope قابل ذکر و پنی
اریرہرا فلک پنی و کلاسیکل آ دور ہ جتا و دروشم اس تسر و لے انتے کہ دا کلاسیکل تہذیب تلا الودا خاطران ولیم بلیک
کوانگا شاعر اک اینو کلاسیکل دور نا جواب و داوڑ پاریر

" We dont need the ancient Greek and Latin Masters if we only have our imagination to emplory in the causes of poetry"

ولدا اندا لوظ آ تیان گڈ ولیم ورڈز ورتھ و ایس ٹی کالرج آسک ہژد میکو صدی نا آخر تیبی
Romantic Movement چلیغیر و داوڑ لوظ رومانویت Romanticism انگریزی ادب نا
سی سال نا دور نا نشانی جوڑ مس ہنار ہرائی پنی ع شاعر، ناول نگار، نثر نگار نقاد و مضمون نویس و دی مسر
ہرا فلک اندا دور ع زمانہ ٹی پنی کریرالار ہرائی فطرت نا اندارہ زیبائشت و انفرادی آجونی نایت و گپ آ ک
مرسہ ہنار۔

تمام دنیا نا ادب و دور و باری آ تیا کہ زی زی آن ہروئی مرے تو داھیت پاش مریک مونا بریک کہ ہر کاریم
ہر شہ پارہ و تخلیق ٹی رومانوی و کلاسیکی اثرک ملیرہ رومانوی ادب ایسہن تو فطرت نا زیبائشت خلقی زند و بودنی سچائی و

سادہ کی بندغ نا آجوتی تخیلاتی دنیا تیا تملان مریک و لے ناعلاقہ و خطہ ٹی رومان محض محبوب نازل ف آ تا قیدی منگ گل و بلبل ن احسن و نازنین آ تا قصہ غاتے پوہ مریرہ و غزل تینا اندارومانوی خیال آ تا درشانی کن کل آن زیبا انگ ادبی صنف پاننگ امر کہ مست بیان کننگا کہ لفظ غزل عربی ء لوظ سے خرم نادر د آن پرا انگا چیا نٹ و فریاد ء پارہ اسہ خیال اس دارے کہ عرب ٹی محبت نادر دناک جذبات و ہجر و تہائی آن تنگ برسہ و خستکہ اسہ شاعر اس تینا اندا جذبات آ تا اظہارے کے تو غزل آن جوان بین پچو صنف اس منگ کپک عرب آ تیٹی محبوب نا تصور موکٹ ء و خست کہ فارسی شاعری ٹی محبوب نا تصور مذکر ء عربی ادب ٹی مذکر، موکٹ و خست مریرہ و لے فارسی شاعری ٹی محبوب نا تصور تلامذہ کریا نر مریک ہرا کہ اردو بلوچی براہوئی پشتو شاعری آ کڑمب ء اثر بے ولد امدان مدان آ ترقی پسندش اعری نابناء مس تو غزل گل و بلبل نا افسانہ محبوب نازل ف آ تا ذکر آن آزاد مرسہ معاشرتی مسئلہ و جیڑھہ غاتیان بیان کننگ کن استعمال مس کل آن مست اردو زبان نا پنی آ شاعر نذیر اکبر آبادی ء ہرا کہ تینا نظم آ تیٹی معاشرتی و راجی مسئلہ غاتے تینا موضوع سخن جوڑ کرے۔

”دیوانہ آدمی کو بناتی ہیں روٹیاں

خود ناچتی ہیں سب کو نچاتی ہیں روٹیاں“

یا فیض احمد فیض نا غزل ”ڈھا کہ سے واپسی“

”تھے بہت سے درد لمحے ختم در عشق کے
تھیں بہت بے صبر صہیں مہربان راتوں کے بعد“
خون کے دھبے دھلیں گے کتنی برساتوں کے بعد (۲)
ترے غم کو جاں کی تلاش تھی ترے جاں نثار چلے گئے
تری رہ میں کرتے تھے سر طلب سر رگنڈر چلے گئے
یہ ہم ہی تھے جن کے لباس پر سر راہ سیاہی لکھی گئی

یہی داغ تھے جو سجا کے ہم میں نرم یار چلے گئے
 نہ رکا جنوں رخ وفا پہ رن پہ دار کرو گے کیا
 جنہیں جرم عشق پہ ناز تھا وہ وفادار چلے گئے (۳)

حبیب جالب تینا انقلابی جذبات آتا دن اظہارے کیک۔

”کہاں قاتل بدلتے ہیں فقط چہرے بدلتے ہیں
 عجب اپنا سفر ہے راستے بھی ساتھ چلتے ہیں
 وہ جس کی روشنی کچھے گھروں تک بھی پہنچتی ہے
 نہ وہ سورج نکلتا ہے نہ اپنے دن بدلتے ہیں
 ہم اہل درد نے یہ راز آخر پالیا جالب
 کہ دیب اونچے مکانوں میں ہمارے خون سے جلتے ہیں (۴)

ساحر لدھیانوی نا خیال کہ

عقائد وہم ہیں مذہب خیال خام ہے ساقی
 ازل سے ذہن انسان بستہ اوہام ہے ساقی
 وہاں بھیجا گیا ہوں چاک کرنے پردہ شب کو
 جہاں ہر جسم کے دامن پہ عکس شام ہے ساقی
 مرے ساغر میں ہے اور ترے ہاتھوں میں بربط ہے
 وطن کی سرزمین پہ بھوک سے کہرام ہے ساقی (۵)

ہر چند مری قوت گفتار ہے مجبوس
 خاموش مگر طبع خود آرا نہیں ہوتی
 محمودہ احساس میں ہے حشر سا برپا
 انسان کی تذلیل گوارا نہیں ہوتی
 نالاں ہوں میں بیداری احساس کے ہاتھوں
 دنیا مرے افکار کی دنیا نہیں ہوتی
 قطرے کی حیثیت بھی بڑی چیز ہے لیکن
 فطرت کبھی بے بس کا سہارا نہیں ہوتی (۶)

انداز براہوئی شاعری آہم وخت و وخت در ہمسایہ ٹی چلینگو کا تحریک آتا اثرات آک تمار مثال دیکھ
 مشرقی یورپ ٹی باشویک انقلاب اڑتو عالمی جنگ و خاص وژاٹ اڑمیکو جنگ عظیم ٹی برطانیہ ناخلاف جرمن فوج
 آتا کامیابی و ہٹلر ناہادری و جان بازی ناقصہ غاک ہندوستان ٹی انگریز آتا خلاف چلینگو کا تحریک ہندوستان چھوڑ
 دو یا آجوتی نا تحریکات بلوچستان ٹی قدیم قبائلی ریاست ٹی قبائلی طرز حکومت انگریز آتا خلاف غم و غصہ غان علاوہ
 براہوئی غزل آتیٹی معاشرتی قومی مسئلہ غاتیان بیدس ہر قسم نا عنوان آتے غزل آتا موضوع جوڑ کنزگا۔

گوکہ براہوئی شاعری نا اصل مزاج (فوک) آتے کہ براہوئی زبان دنیا نا ہومونہ زبان تے آن اسٹ
 ہرا کہ اینو اسکان خالص آ ما حول سیٹی بھلن مسنے و فوک رنگ آتے دا خاطر ان مر آن پاشے براہوئی غزل آتا ہنا
 نوزدہ میکو صدی ٹی مس قدیم آ براہوئی شاعری ٹی کلاسیکی رنگ پاش آ ہرائی اخلاقیات نا درس مذہبی و دینی
 معلومداری کنزگا و شاعری نا موضوعک داڑان مر متوسہ داڑے کلاسیکی رنگ باز سادہ آ و لے 1839 آ ٹی ہرا وخت
 انگریز آک محراب خان آ شہید کریر و قلات آ قوزہ کریر تو داڑے براہوئی شاعری ٹی مزاجتی شاعری نا باقاعدہ ہنا
 مس ہرا نا شروعات آ او لیکو وار ملا محمد حسن کرے گذر نا شاعرک سماجیات اخلاقیات و ایلو مسئلہ غاتیا شاعری کریر یا

غزل پاریر براہوئی ادب و شاعری نئی لوظ رومان نامعنی و مطلب ہمووے ہرا کہ اردو فارسی شاعری نئی موجود و گل و بلبل نا افسانہ غاتیان داروسن ناقصہ غامبرکان براہوئی غزل تینا اسہ جتاؤ مقام اس تھک براہوئی غزل ناموضوعک مزاجتی مریر یا عشقیہ داھتیا رومانوی رنگ مرآن پاش و براہوئی ناپنی آ دانشور و شاعر نادر قمرانی تینا اسہ غزل سیٹی تینا رومانوی خیال آ تا دن اظہارے کیک۔

تدیگلوئے ہتم ولدا بروں نی
 نا رندا تے داڑے خمپروں نی
 ہنیا دے تے دا است آ ہتوں نی
 بٹک باور کنے گیرام کروں نی
 ہتم نا موسم و بر باد کہہ
 ہنو دادم دوآن ارمان کروں
 خنوں نی بے وفائی ئے جہاں نا
 ضرور استا ننے ولدا ہتوں نی
 برک زو گواڑخا دیک منٹو
 ڈغاران بازن آ اتس ہنوں نی
 نا قدرے بے ننے آن دیر چائیک
 خمارا خن تے اٹ دیرا ہروں نی (۷)

نادر قمرانی تینا ایلو غزل نئی مزاجتی خیال آ تا اظہارے کرسہ پانک کہ
 ”پلوانا شافیہ کس آ جوئی پچھ اس اف
 زندنا وا پارے دا کاٹم تینگ اٹ دو بریک

بنگل آ۔ ورنکو ناموس ۽ وطن نا رکھیرہ
 زندگی نا دا شرف اوقتا کہنگ اٹ دو بریک
 زیلا گونجے خنس نی پوٹوا تموکے اف
 اونا ویدن ڈکھ و رنجاتے سہنگ اٹ دو بریک
 قوم کن آباد مرے جنت مرے اونا وطن
 دا گڑا بے دم درنگ خواری کتکت دو بریک
 آجوتی نا گودلے دن خمبٹی دہچا ہلیس
 دا پری پرہ دترتا نا شولیفنگ دو بریک (۸)

معاشرتی سماجی و معاشی حالت آک امر کہ مریر براہوتی غزل تینا مخصوص آرومانی لہجہ ۽ است آن دپک دا
 براہوتی غزل نا شان ۽ رومانویت و کلاسیکیت نارنگ براہوتی زبان نا شاعر تاج محمد تاجل نا شاعری کل آن جتاو بے
 مٹ ختنگ تاجل تینا دور ہر سیاسی سماجی حالات آک کہ اسراوڑا اوقتا اثر باز و کیشتر نظر بریک تاجل نا کلام
 ہراڑیکہ صوفی ازم یعنی اخلاقی و سماجی بے راہ روی نا خلاف پیغام اس نظر بریک ہموڑے اونا شاعری تی رومانویت و
 کلاسیکیت نا عنصر ہم تیوتی نظر بریک اونا تینا اسہ غزل سیٹی رومانویت دارنگ نظر بریک۔

”عجب دہنزا و عجب روز کوڑی تی بے بقا اس
 بنور خفک خنور خنک افس است صفا اس
 کے حرص عجب تس تاکہ غنی غنیا اس
 خبر بچ کے تا اف ہر کس پاک کتا اس
 کے شوم کے سخی اریس کل نا پناہ اس
 کے چڑیف کے دڑیف بے وڈھ و بے گناہ اس

فقیر تاجل ء نا کل ارے تحقیق خدا اس
بیچ تن نشو کمک ء رسول ننا شفاء اس (۹)

امیر الملک مینگل حساس ء شاعر سے اونا شاعری ئی درد و اثر انگیزی ارے اوتینا وطن گل زمین وطن دوستی وطن
نامش مش جل و دامان خزان و ہتم و موسم آتیتو تینا محبت و است خواہی نابلو اظہار س یکک امیر ء محبت ارے تینا وطن
تون امیر ء محبت ارے امن تو او محبت یکک ہموور ناتیتو ہرا کہ آسمان نا استارتیر کا سر منگ نا عزم و حوصلہ نخرہ اونا کلام
ئی محبت رشوت و انسان دوستی ناموضوعک دو بروہ اونا اسہ غزل سیٹی رومانویت و کلاسیکیت نامعیار داوڑے

دا حکم بلبلے مس کہ غزل سرائی
یا بلبلو کا دے ئے پا کہ روشنائی
طوفانی پارکشک دن زمینگا سمینے
زغم جتہ خوار دوئی تیر کاسہ گدائی
پار عاشقاتے خلبو نم خیر دوستی آن
پلنگا یارے پارہ نی کہ سچ ادائی
دا ایت سے بسٹو تارنج نا مون ء لکھوک
طوفان ئی مریک زیات خاطر نا جمجلاہی
چاہک امیر دادے دادیک دیگری آ
تہارمہ مرور اول سر گڈ سرتہ روشنائی (۱۰)

براہوئی زبان نا دانشور محقق و شاعر ڈاکٹر رزاق صابر تو اسہ جتا و رنگ سے صابر ء عشق ء عشق تو اوز بیانی و حسن و
جمال ء عشق نا نظر اس چانک و پر کھک اونا شاعری ئی رومان و رومان ئی زندگی نا پیغام ارے۔

”خریفیت ای گل گلاب اس است نا گزار ئی
 پیش کیوہ دیوہ اودے یار نا دربار ئی
 است اٹ ارمان ۽ خنو ای کوچہ ۽ دلدار نا
 نعرہ و کوک اٹ پن ۽ تہ ای ایو بازار ئی
 منصور آن ای زیات افٹ کم اوژان افٹ ای
 عشق نا آزان تسٹ جاہل آتا شار ئی
 خوشی آن زیادہ اریر عمک تینا است نا
 انت اوکھٹ اس ای کرینٹ عشق نا واپار ئی
 صبر نا دوآن تو واخس بے قرار صابر اریٹ
 عشق ئی کمی سلو کے اف اثر کوکار ئی (۱۱)

طاہرہ احساس جنگ براہوئی نا ہمونیاژی شاعرہ ۽ ہرا کہ تینا کلام ئی رومانویت کن بازار نام نہاد نقاد آ تاذیر
 عتاب بسونے طاہرہ احساس نا شاعری ئی ہراڑیکہ رومانویت نظر بریک اونا شاعری ئی بے باکانہ اوست نا کرمی
 ارے حب ہموخہ دراونا نثری ادب ئی ہم نظر بریک طاہرہ احساس نا افسانہ غایتی ہم رومانویت و کلاسیکیت رنگ
 آن بارایت کیرہ طاہرہ نا اسہ غزل اس

”اتیکہ مہر نا شراب صنم
 اٹکلن کیسہ پا حجاب صنم
 نیکہ شعر اس خلیوہ زنبدارو
 نی برک کٹکلن خل رباب صنم
 کیسہ نی ایتنے بے رخی کنتو

کیسے است ء کنا عذاب صنم
 استے سینہ ٹی نی ہشاس کنا
 دا ساہ بس مسونے کباب صنم
 پرغ دیوال ء پردہ نا داسا
 نیام ٹی بسونے نقاب صنم
 تیز ارے دے نک آن نا جلوہ
 نے آن شرمینگا آفتاب صنم
 ائے کہ نے تسونے خدا رنگ کس
 کئے ہم تسونے شباب صنم
 خیال نے تونے فکر نے تونے
 است نا خانہ ء خراب صنم
 یک احساس افس منت نے
 داسا تو آیت نی جواب صنم (۱۲)

براہوکی ناپنی و معتبر آ شاعر اسحاق سوز کہ تینا شاعری ٹی رومانویت کن باز مشہورے۔

نما دا زیبیل وتر سے جوانو
 نا مگر ہم نظر سے جوانو
 جواب افک نما دا زیب ء
 نما دا لاڈل گمر سے جوانو
 مٹو پھلس ہتم نا پارے

نما دا جوڑتا خبر سے جوانو
 منزل نا مری سفر تا لذت
 کسر نا سختی سفر سے جوانو
 ہزار صدمہ خشک محبت
 ولے کہ اونا اثر سے جوانو
 سخا ارے دا نما نظر نا
 کنا غزل تا اثر سے جوانو
 برک دا سوز ۽ خشک فی تینا
 غزل فی اونا خبر سے جوانو (۱۳)

قیوم بیدار نا کلام فی ہراڑے کہ رومانس و عشق نا اظہار امریکہ ہموڑے اونا شاعری فی تینا وطن، وطن نامش تا
 خوشبو و انسان دوستی نا اظہار ملک اور رومانس ۽ تینا فکری سلسلہ تو دیک گنڈک اوتینا محبوب تون دن ہمکلام امریکہ۔

عشق ات نا بند غس اینو دیوانہ مس ہنا
 او شمع سے نا رندٹ پروانہ مس ہنا
 خوشحال و باکمال کس میر کس محفل آتا
 مجلس و محفل آتیاں بے گانہ مس ہنا
 تیر اس نظر نا یاراک اوڑا اثر کرینے
 دا زندگی تہ اینو افسانہ مس ہنا
 خوشی تے زندگی نا گیرام او کرینے
 ڈکھ و غم آتینی او دیوانہ مس ہنا

میخانہ ٹی او غم تا خوشی نا جام ۽ بششا
انداز اینو اونا رندانہ مس ہنا
پنورے پنچرورے یاد ہم کرورے اودے
کل آن اینو بیدار بے گانہ مس ہنا (۱۴)

اسلم پروانہ کہ تینا شعر تینی عشق نا حد آتے ہم اے پار کیک۔

محبت محبت محبت کینہ
محبت کہ است آتے منت کینہ
محبت آتے خلق آتا زینت کینہ
خداتے کہ طاقت طاقت کینہ
تینا نوجوان آتا عزت کینہ
تینا پیرانگا تا خدمت کینہ
تینا درد آتا حاصل دولت کینہ
تینا است نن تینا دولت کینہ
ہنینا ایت آتا حرفت کینہ
اواری آن ود خیر برکت کینہ
اینو پارہ بازاک بغاوت کینہ
نن حق تو ہم عداوت کینہ
درد غٹ کہ داڑے عبادت کینہ
اراکان دو تینکہ لذت کینہ

دا دنیائے کہ مچا شہوت کینہ
 تیار داڑے تالان ذلت کینہ
 ہمت کے اسلم تو ہمت کینہ
 دا ویرانہ دشت آتے جنت کینہ (۱۵)

پروفیسر واحد مینگل نا شاعری نارنگ اس

نا حسن پر بہار کنا عشق بے قرار
 چندی ہزار وار کرے است نے توار
 مس طور سرمہ جلوہ نا تو شان اے خدا
 نزمی خنی تو مس حسین باز بے شمار
 دا باغ پھل پھل و چمن یار دو پگہ نا
 بشام ہتم نود شکر اوفتے تو اوار
 معصوم ہراد الو نا پاک اس ختمیان
 بس نشہ تو جوانی نا اودے کرے خمار
 اف قید و بند پار نما خیال و فکر نا
 ہر پاس مرے شام مرے یا مرے سحر
 دا زندگی تو درد سے ارمان سے صنم
 دو آن زندگی نا کرین زار زار
 مینگل غریب نا عشق مریک شوق نا تمام
 ردآن اونا چارسہ مریک دست نئے و چارہ (۱۶)

یاسین بسمل کہ محبت و عشق نا چراغ اس لکھینے۔

”مہر نا موب نا کتاب اٹ ای
 عشق نا روشن آ چراغ اٹ ای
 اف سما جان و جند نا تینا
 تپہ تپے ام او اوٹ ای
 جوڑتیا بشندہ با کنا محک
 پوہ مفک کس ولے کباب اٹ ای
 دے و نن سوب و بیگہ مونجائی
 اف خدایا امر عذاب اٹ ای
 است در چر خنک خوینک آن پر
 فکر و غم تا ہمو رباب اٹ ای
 باز پارے کئے زمانہ مگر
 پایو بسمل کئے خراب اٹ ای“ (۱۷)

افضل مرادنا غزل ٹی رومانویت و کلاسیک ناسہ انداز اس

”زند نا ہر گام ٹی نے پٹوہ
 تینا محبت سوب و شام ٹی نے پٹوہ
 داسا مونجائی نا ایت ۽ کیرہ
 شاعری نا شام ٹی نے پٹوہ
 نیکہ پنک ہر اسٹ داڑے امان

اے بروکا گام ٹی نے پٹوہ
 ناکس کتوں مس رہنما
 داسہ نا الزام ٹی نے پٹوہ
 داسا تنیائی کنا شوکا ہفک
 دا خرینا جام ٹی نے پٹوہ
 کتو بچس اف کہ ای نے اتوک
 نا تروکا جام ٹی نے پٹوہ
 پین کس لیتک کل اونا مراد
 تو نا پیغام ٹی نے پٹوہ (۱۸)

محاصل

عالمی ادب آ مختلف ادبی تحریک آ تا حوالہ اٹ ہر اہر اثرات آ ک ننے نظر بریرہ ہمو اثرات آ تیان براہوئی ادب و خصوصاً براہوئی شاعری ہم فیض حاصل کرینے داوڑ کلا سیکیت و رومانویت نا اصطلاح آ اگہ ن نلا ادبی مفہوم نا تناظر ٹی ہرن تو براہوئی شاعری ٹی او نا اثرات آ ک باز کڑھی اٹ نظر بریرہ براہوئی شاعری براہوئی سماج نا ہمو تمام ضرورت آتے پورہ کیک اسہ قوم سے نادے ونن زند و بود و معاشرتی و راجی و معاشی نظام نا عکس اریر صرف دادے کہ ننا شاعر تینٹ ہم اینو نا جدید دور نا تقاضہ غاتے تینٹ ہم پورہ و سر پند مرے بلکہ جوان علم و آ گا ہی ہم تحن براہوئی شاعری ٹی زمانہ نا تمام ضرورت آ ک موجود و لے افسوس دادے کہ براہوئی معاشرہ اینو نا پست و یکمیکو صدی ٹی ہم منتشر آ بادی نا شکارے دان شور و ادیب بلوچ قوم آ تعلیم کنگ کن چو پروگرام تحنہ براہوئی ادبی تحریک آ ک صرف انفرادی حیثیت نا خلکو دا قہنی تحقیق کم تنقید زیات مریک تنقید ہم ادب پارہ و شہد پارہ غانہ بلکہ ادیب و شاعر نازات آ مریک۔

اینو ضرورت دا صہیت نائے کہ براہوئی ادیب و دان شور دا خدمت آ تینا فرض سر پند مرے کہ او نا براہوئی زبان ٹی تخلیق مروکا ادب نا مختلف بشخاتے دنیا نا مختلف زبان تینٹی ترجمہ کیرتا کہ دنیا نا ایلو قوم آ ک ہم ننا براہوئی بلوچ قوم نا تخلیق مروکا ادب، شاعری ادب نا مختلف بشخ آ تا تحقیق کیرتا کہ دنیا نا مخلوق براہوئی ادب آ تینا زبان میٹ خوانز ہچ ممکن اف کہ براہوئی زبان اٹ تخلیق ادب آ کس نوبل پرائز حاصل کپ۔

حواشی

- ۱۔ Ayto John, "Dictionary of Wor's Origin paj 448۔
- ۲۔ فیض احمد فیض "شام شہر یاران"، کلیات مکتبہ کارواں کچہری روڈ لاہور ۱۹۷۷ء پینہ ۵۳۔
- ۳۔ ایضاً پینہ ۵۰۔
- ۴۔ حبیب جالب، "حرف حق"، مکتبہ دانیال، پینہ ۶۲۔
- ۵۔ ساحر لدھیانوی، "تلخیاں"، ہن اشاعت ندر دپبلشر خورشید احمد شیخ لاہور پینہ ۳۴۔
- ۶۔ ساحر لدھیانوی، "تلخیاں"، ہن اشاعت ندر دپبلشر خورشید احمد شیخ لاہور۔
- ۷۔ نادر قمرانی، "شہزہ گروک"، براہوئی اکیڈمی کوئٹہ ۱۹۹۲ء پینہ ۸۸۔
- ۸۔ ایضاً پینہ ۶۳۔
- ۹۔ رزاق صابر، "کلام تاجل"، براہوئی ادبی سوسائٹی کوئٹہ ۱۹۸۸ء پینہ ۵۴۔
- ۱۰۔ امیر الملک مینگل "جورناپل"، براہوئی ادبی سوسائٹی کوئٹہ ۱۹۷۷ء پینہ ۹۳۔
- ۱۱۔ رزاق صابر "چراغ صابر"، براہوئی ادبی سوسائٹی کوئٹہ ۱۹۸۱ء پینہ ۱۴۔
- ۱۲۔ طاہرہ احساس بٹک، "صدف"، براہوئی اکیڈمی پاکستان کوئٹہ ۱۹۹۵ء پینہ ۱۰۵۔
- ۱۳۔ اسحاق سوز، "گرو شک"، براہوئی اکیڈمی پاکستان کوئٹہ ۱۹۹۵ء پینہ ۹۱۔
- ۱۴۔ قیوم بیدار "شمبلاخ"، براہوئی ادبی اکیڈمی کوئٹہ ۱۹۸۹ء پینہ ۱۱۱۔
- ۱۵۔ اسلم پروانہ، "جذبات اسلم"، براہوئی اکیڈمی پاکستان کوئٹہ ۱۹۹۵ء پینہ ۴۸۔
- ۱۶۔ واحد مینگل، "است نا تو از"، براہوئی اکیڈمی پاکستان کوئٹہ پینہ ۱۲۱۔
- ۱۷۔ یاسین بسل "سنبل"، پبلشرز خود ۱۹۹۷ء پینہ ۹۲۔
- ۱۸۔ افضل مراد "سمنڈ"، براہوئی ادبی سوسائٹی کوئٹہ ۲۰۰۱ء پینہ ۶۰۔